

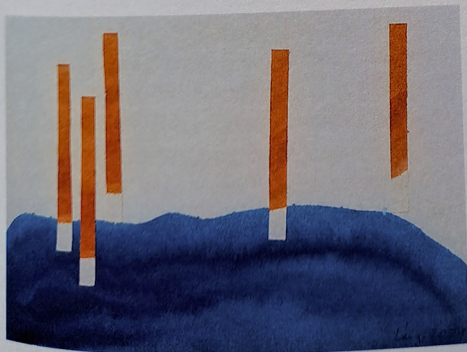
A FELESLEG FELMAGASZTALÁSA

Láng Eszter Fehér-kék ének című
kollázskiállítás,
október 25. - november 17.

„Minden kőben benne van a szobor, csak a felesleget kell lefaragni róla” - mondta volt Michelangelo bő fél-
ezer évvel ezelőtt, amikor frissen elkészült Dávidjáról
fagatták.

Láng Eszter festőművész 2023-as kiállítását ezzel
a bölcsességgel felvezetni egy kicsit távoli indításnak
tűnhet, ez azonban csak a látszat. Mert igaz ugyan, hogy
Esztert - aki amúgy sokféle technikával és műfajban
alkot - a szobrok kevésbé foglalkoztatják, különösen ak-
kora méretben, mint a szóban forgó mestermű, nagyon
is érdeklí viszont a fenti idézetben rejtetten megbújó
kérdés: hogy tudniillik mi legyen a sorsa annak a bizo-
nyos feleslegnek, amelyet Dávid carrarai márványba
zárt testéről tizenhét hónapon át lefaragnak. Alkotó-
ként olyannyira megérintette ez a dilemma, hogy jelen
tárlatát értelmezésem szerint kifejezetten e kérdés meg-
válaszolásának szenteli.

Márványdarabkákat persze hiába keresnénk a kiál-
litott anyagban - bár némi márványpor jelenlétét azért
nem merném teljesen kizárni -, viszont a párhuzam
egyéb tekintetben hibátlanul megáll. Láng Eszter itt lát-
ható munkái ugyanis szinte kizárólag azon materiákból

építkeznek, amelyek művei készítése során feleslegként
megmaradtak, vagy eleve hulladék mivoltukban kerültek
vele kapcsolatba. Levágott szélekből, lehullott végekből,
kimetszett képrészletekből komponál tehát, esetmosás-
sal színez, törőrongyokba burkolózik, tépett kartonok-
kal koreografál.

A megmaradt anyagok kreatív felhasználása nem új
keletű törekvés. A lehulló részek visszalenyegítése nyers-
anyagá a tradicionális iparművészetnek is sajátja: egy
korondi korongos - hogy Láng Eszter szülőfalujából hoz-
zunk példát - a legtermészetesebb módon gyúrja vissza
az agyagmasszába, ami az épp megformázott tárgyról
feleslegként lehámlik.

Eszter digitális művészettel is régóta foglalkozik, így
talán nem indokolatlan itt beidézni a rendszerváltás
környékén indított Árnyékkötők elektrografikai folyó-
irat No. 29-es számának történetét. A szerkesztőségben
- amelynek jómagam is egyik alapító tagja voltam -
hosszú időn át megőriztünk egy csomó olyan fénymásolt
lapot, amelyek az egyes számokból kimaradtak. Vagy
mert a kelleténél többet nyomtunk belőlük (tehát teljes
értékűek), vagy mert hibásan készültek (tehát egyediek),
vagy mert megsérültek (tehát különlegesek). E máso-
latokból állt össze a 2001 márciusában, a Budapesti Tava-
szi Fesztivál idején tartott Árnyékkötők-kiállítás akció-
jaként az *Ami a 90-es évekből kimaradt* tematikájú
lapszám, amelynek minden példánya egyedi, ugyanis
azokat a kiállítás résztvevői és látogatói a helyszínen,
saját maguknak sorolhatták össze.

Még egy nyersanyagmentő példát említenék, mert
egyszerűen nincs szívem kihagyni.

Jim Jarmusch 1984-es keltezésű, második nagyjá-
tékfilmjéről van szó. Jim asszisztensként vett részt egy
New York-i forgatáson, ahol betévedt a produceri irodába,
benézett a hűtőbe, és meglátta az 1982-ben forgatott
A dolgok állása című film maradék nyersanyagát. Mire
így fakadt ki: „Ember, ebből simán le tudnék forgatni
egy filmet!” A rendező, Wim Wenders pedig azt gondolt:
- amint azt pár éve a Magyar Narancsnak is elmesélte -

„ez mégiscsak jobb, mint ha hagyjuk előregedni a cuccot a fridgesiderben”. Így nagyrészt erre a celluloidra készült a *Florida, a paradicsom* című Jarmusch-film, amelyet - azon túl, hogy magyarul is beszélnek benne - már csak azért is ide lehet citálni, mert annak a Láng Eszter-kiállításnak, amelyet 2014 őszén nyitottam meg ugyanitt, a Magyar Műhely Galériában, az volt az alcíme, hogy *Honvágy a Paradicsomból...*

Minden mindennel összefügg tehát, a mostani tárlat képei pedig leginkább azokkal a Láng Eszter-képekkel függenek össze, amelyekből vették. Aki látta idén ősszel Eszter *Ritmusok a természetben* című nagylélegzetű kiállítását az Újpest Galériában, az tudja, hogy

miről beszélnek. E munkák nem titkolják származásukat, rezonálnak azokkal a festményekkel, kollázsokkal és elektrografikákkal, amelyeknek létüket köszönhetik, valójában mégsem folytatásai, variációi vagy parafrázisai azoknak. Önálló művek, amelyeknek egyéni hangjuk van, saját karakterrel és stílusjegyekkel bírnak, különböznek egymástól és felmenőiktől is.

A közös motívum pedig, ami mégis összeköti - és jelen esetben kiállításá rendezői - őket, a szerző fent említett kérdésre adott határozott válaszában keresendő. Amely valahogy úgy szólhat, hogy egy mű kibontása, megalkotása érdekében lefaragott, letépett, fel nem használt felesleg: érték - akkor is, ha nem carrarai márvány-

ból van, hanem, mondjuk, papírból. Mert a papír mögött ott a fa, a fákból felsejlik az erdő, és akkor már ott is vagyunk a megóvándó természet közepében. Másrészt a papír mögött ott az erdész, a favágó vagy épp a nyomdász is, akiknek a beletett munkája tiszteletet érdemel. És e tiszteletet, illetve természetföltést mivel is tudná jobban kifejezni egy művész, minthogy ezeket a megmunkált, de kompozícióból kihullott tárgyakat kézbe fogja, és műalkotássá nemesíti mégis. Leginkább kollázsá.

Ezek a kollázsok azonban nem úgy születnek meg, hogy alkotóelemeik türelmesen gyűlnek, gyülemlenek egy nagy dobozban, amíg egyszer csak egymás mellé sorolja őket a véletlen az ominózus boncaszitalon. Itt

a téma a földön hever, méghozzá szó szerint, leggyakrabban talán művésztelepek linóleumpadlóján, a festő-állvány, a rajzasztal és a festékestubusokat tartó hokedli tövében, és ha már ott van, le kell hajolni érte. És fontos momentum, hogy ami tényleg ott van, eleve ott – az aktuális festmény még szárad, de már kifuttatva készre –, abból kell a képet kihozni. Én legalábbis így képzelem. Legtöbbször talán gyorsan és zsigerből, ahogy az első sugallat mondatja, máskor rakosgatva, forgatva kicsit, hogy legyen ideje öntudatra ébredni bennünk. De akkor sem bibelődve.

Akárhogy is, játék ez leginkább, a legigazibb értelemben vett játék. Amit felszabadulttá és felelősség

nélkülivé tesz a tudat, hogy amiért felkeltem ma, azt be is fejeztem, s ha a mű kész, az alkotó okkal pihen; ez már csak a ráadás, a bónusz: hab a palettán. Másfelől viszont még ott az idegekben az a felfokozottság és a tévedhetetlenségbe vetett pillanatnyi hit, ami ahhoz kell, hogy alá merjünk írni egy festményt, hogy kitegyük a mondat végére a pontot, s amit kár lenne veszni hagyni, amikor ott van az orrunk előtt az a sok szép lemettszett szél, ihletetlen elhasadt papír. És a kéz mozdul, a motívumok pedig maguktól összerendeződnek. Én legalábbis így képzelem. Maradékely, ahogy az egyik kiállított munka címe mondja, finoman emlékeztetve minket arra, hogy szerzójük nemcsak bölcsész, de közgazdász diplomát is szerzett. Maradékely, azaz abból terítünk vacsorára, ami az ebédből megmaradt. Persze nem mindegy, mi volt az az ebéd...

Talán hal lehetett, mert a legjellegzetesebb motívum a szálka. Nincs két egyforma köztük. Némelyikük átéri a képtér-végtelel, egyszerre összeköt és elválaszt, megvéd és kizár. A szilánkosok széle éles, mégsem fenyegetőek, mert a mintázatukat adó ecsetgesztusok kopjafává szelidítik őket. A pattintott kőbaltaszerűek lehetnének eltévedt vitorlások is a hidegkék balatoni horizonton, de ugyanazt a háttérrel a raszteres plakát-sárgák és a poszterciklámenek holdtöltében világító zombékká melegítik.

Spontán rendeződés, szavannai tornasor nagyság szerint felsorakozott füvekkel, emelkedés és süllyedés, klikkbe tömörülő egyszálból egyívásúak és monotoníát kibillentő vastkosok, odébb pedig szögletes mozgású dörzsoló vagányok toporgása a karcsú dámák között.

És ritmus mindenütt. Formák és formátlanságok, színek és tónusok, görbületek és kihegyesedések, áttetsző foltok és szigorú sorminták, lágy fodrozódások és részvétlen tengeri hullámok ritmusa. Tájélemek egy nem létező tájban, szélcsendbe kiállított gyászdalok. Szöveg-törédek, különböző nyelvek és kultúrák harmóniába rendeződő szelvényei, egy költőként is aktív képzőművész rejtjelezett üzenetei. Valamint egy gyönyörű tört-

fehér mező, talán szántás, mattfekete erdőszávvá megtámasztva. Itt nem tudom, mi lehetett a maradékká minősítő előzmény, ha volt egyáltalán, de aligha lehet szebb, tökéletesebb. Én legalábbis így érzékelem.

Az utolsó lehullott kollázslelem is beépül valahová egyszer, az utolsó ecsetből is kiázik a magába szívott festék, ideje elhagyni a műtermet, új érzéseket engedni magunkba. A játéknak vége. Hogy létrejött-e közben bekeretezendő kép, aláírandó lap, azt elég holnap eldönteni. De a játék öröme és inspiráló izgalma biztosan megmarad. És így vagy úgy - alapozóként vagy rejtett adalékként, netán látszólag gyökértelen vezérmotívumként - felkerülhet akár már a következő felfeszített fehér vászonra is.

Éz volna a végszó, mielőtt azonban a kiállítást megnyitom, egy bekezdés erejéig szeretnék még viszszaakarodni az 1500-as évek legelejére, Firenzébe. És emlékeztetni arra, hogy a 26 éves Buonarrotti annak idején egy kollégája által több évtizeddel korábban el-faragott, félig tönkretett márványtömbben látta meg a rejtőzködő Dávidot, egy olyan elfuserált kőben, amely hosszú ideje reménytelenül kallódott a firenzei dóm építési területén. A világ talán leghíresebb szobra tehát voltaképpen egy hulladékmentő projekt eredménye. Hogy a felesleggel mi lett, azt sajnos nem tudom megmondani...